

JOSEP ROMEU I FIGUERAS
(1917-2004)

Sempre m'he dit que la trajectòria i l'aportació de persones com Josep Romeu palesen el deute permanent que els qui ens hem format en ciutats d'alt protagonisme cultural tenim concret amb els qui, només indirectament i només amb un notable esforç personal, han aconseguit d'anivellar diferències. I parlo d'una comarca —l'Anoia— i d'una ciutat —Igualada— que, tant abans de 1936 com després de 1939, sempre han maldat per situar-se al lloc que els cor-

responia i sempre se n'han sortit força bé. Josep Romeu nasqué el 26 de març de 1917 a Òdena (Anoia), a tocar, doncs, de la capital comarcal. La gent que el coneixia el feia igualadí. I igualadí havia esdevingut de bona hora, per tal com la seva família s'instal·là a Igualada quan ell tenia tres anys d'edat i, com és natural, ell seguí la sort dels pares. Amb tot, no sé si en honor a la veritat o per salvar una originalitat menys freqüent, sovint trencava la rutina dels seus interlocutors (quan el feien nat a Igualada) per a precisar amb satisfacció que ell era d'Òdena. Recordo una anècdota viscuda uns anys més tard, ell i jo llicenciats flamants en lletres, un dia que ens reunírem a casa meua amb Alonso Zamora Vicente, dialectòleg madrileny que passava uns dies a Barcelona i tenia ganes de conèixer gent del ram que s'obria camí en la professió. Més gran que nosaltres, Zamora havia tingut una perllongada experiència en la guerra civil i es presentava com a coneixedor de molts indrets de Catalunya, que ell, militar mobilitzat, havia hagut de recórrer. Bromejant, en Romeu el desafià, convençut que mai no havia ni sentit parlar d'Òdena. “Pues en Òdena estuve”, respongué Zamora. Ells dos es feren les explicacions del cas i, efectivament, en un sojorn igualadí sembla que el nostre invitat havia vist el poblet veí, i potser n'havia trepitjat el sòl i tot. Si a l'amic Alonso Zamora li cau a les mans aquest text, li farà gràcia de comprovar que em recordo d'un dia llunyà en què coincidírem tots tres.

Hem de tornar, emperò, a la Igualada dels anys vint i trenta del segle passat. Als tres anys d'edat, Josep Romeu començava la seva educació a les escoles de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, on els nens i les nenes passaven progressivament del sistema Montessori als mètodes més actualitzats per a l'ensenyament primari i per al batxillerat. De totes maneres, el noi Romeu acabà el segon ensenyament l'any 1934, al també igualadí Institut Elemental Garcia Fossas, que havia estat una conquesta cultural assolida durant la II República, però que s'esfumà quan aquesta també desaparegué el 1939. El cas és que Igualada trigà a tornar a tenir una institució de segon ensenyament.

Durant la guerra civil (1936-1939), de moment Romeu féu de mestre a Òdena i a les seves escoles de l'Ateneu, i el 1938 ingressà a l'Escola Normal de la Generalitat (a Barcelona), però aviat, per raó del carés de la guerra i de la seva edat, fou mobilitzat i anà a parar a Còrdova. A l'exèrcit fou nomenat Milicià de Cultura de Batalló, amb el càrrec de mestre. Superat aquest període imprevisit en la seva vida (com en les vides de tants!), a la fi del mes d'abril de 1939 retornava a Igualada. Ja tenia presa la decisió d'estudiar la carrera de Filosofia i Lletres.

La Universitat de Barcelona no reprengué les activitats acadèmiques fins al mes d'octubre del mateix any 1939, mig any després d'acabada la guerra civil. És clar: calia desfer la Universitat Autònoma del Patronat i fer-ne la Universitat de la Falange i del SEU (= “Sindicato Español Universitario”). Parlo així perquè aquesta *renovada* (i *redimida*!) Universitat fou la que ens *acollí* (i ens féu patir!) tots dos: en Romeu i a mi (més ben dit: tots tres, car em permeto d'afegir-hi la que un dia seria —i és encara avui— la meua esposa, Maria). No cal dir que també en patiren molts altres companys i amics, que ara haig de reduir a aquesta lacònica al·lusió global. A la Secció de Filologia Romànica de la Facultat de Filosofia i Lletres es trobava a faltar el brillant quadre de professors d'abans de la guerra, que fou suplert per docents adventicis (no sempre competents) i per llicenciats de fresc (que feien el que podien). Malgrat que, per raons personals, Josep Romeu hagué de fer el seu primer curs d'Igualada estant, la resta de la carrera la compartírem personalment ell i jo, fins l'any 1943, en què tots dos (i un altre cop: tots tres) obtinguérem el títol de llicenciat. Cal afegir que el desgavell i els buits docents de la Universitat dels anys quaranta foren en bona part compensats per la represa furtiva dels Estudis Universitaris Catalans (1942) per part de l'Institut d'Estudis Catalans. Si, en descriure aquesta etapa d'estudis universitaris, no m'he sabut estar de sumar-hi (per la meua part) una seguidora, és just que, posats a afegir, no ometi un seguidor de Josep Romeu: vull dir Joan Mercader. “Els igualadins” és com llurs amics ens referíem a Romeu i a Mercader. És cert que

només estiguérem junts en els dos primers anys (els anomenats “cursos comuns”) i que, en accedir a l'especialitat, Mercader féu “Història” quan Romeu (i els altres) fèiem “Romàniques”; però no és menys cert que no érem molts, que tots els que hi érem per vocació ens coneixíem i que els companys fèiem d'ells dos una mena de “parella geogràfica” inconfusible (jo recordo d'haver anat manta vegada a una pensió que, si no m'erro, era al carrer de l'Hospital, on ambdós estaven hostatjats, a deixar-hi o a recollir-hi uns papers). Avui costa d'entendre (i per això m'hi esplaïo una mica) que fóssim reticents respecte a les relacions amb estudiants desconeguts, però la veritat és que, ultra els amics d'abans de la guerra que ens retrobàvem a la Universitat, no tenia preu de fer bones amistats en un grup social on érem espiats i on havíem de sentir, en actes que no podíem eludir i en arengues que no podíem ignorar, “que esta Facultad es la más fría de la Universidad”. “Bon senyal”, pensàvem nosaltres dintre nostre.

Bé, ja hem acabat la carrera. Penso que el lector m'agrairà que ara presenti les grans línies de la vida professional i pública de Josep Romeu, abans d'especificar-ne els detalls corresponents, els quals així, quan els exposaré, seran més fàcils de comprendre i de situar en el conjunt. Com és natural i obligat, la recerca erudita i seriosa és el puntal d'una docència eficaç i atractiva. Romeu investigà a fons i fou molt bon professor. Quant a les línies de la seva obra global, proposo de prendre en consideració les quatre següents. *a)* Per a ell, la recerca i l'ensenyament se centraren bàsicament en la *literatura popular de l'edat mitjana*. Aquesta apareixia dividida en dues meitats: la *cançonística* (narrativa, èpica, història) i el *teatre* (en especial *religiós*, però també el *profà*). Inevitablement, la matèria central s'ampliava en el temps afectat (de *medieval* passava a *renaixentista*), en el tema tractat (de *literatura a folklore*), en el nivell considerat (de *literatura popular a literatura culta*) i en altres aspectes que ara no detallo. *b)* Una segona activitat, que ocupà abundoses hores de la vida professional de Romeu, foren la *teoria* i la *crítica literàries* (en especial referides a la *poesia*) i l'*assaig*. *c)* En tercer lloc hem de subratllar, el paper essencial que jugà la *poesia* en les faisons d'ésser, de viure i de fer de Josep Romeu, en el sentit que ell mateix produí *poesia* d'una manera galejada (i dins d'una cronologia peculiar i sens dubte significativa per a ell), al mateix temps que també s'ocupava de *poesia* i de *poesies* d'altri, com a *teòric* i *crític* (com dic al punt *b*). *d)* Una darrera preocupació l'obligà en consciència a actuar, baldament fos arriscant la seva mateixa seguretat personal: la *lluita per la cultura* i la *resistència* a cedir davant la injustícia de què el país era objecte.

Començo per aquesta última línia (punt *d*), la qual, per raons tant d'història del país com de biografia personal de qui hi intervenia, ja es comprèn que no havia de mantenir-se durant un temps molt perllongat. Tanmateix, àdhuc en el seu cas concret, aquesta mena d'activitats es reparteixen en dues èpoques: sota la dictadura (1939-1975) i en la transició vers la democràcia (després de 1975, any de la mort del dictador). *a)* Josep Romeu fou fundador i director del grup cultural de resistència Igualadí Anabis (1944). Participà en la fundació i en la marxa d'*Ariel*. *Revista de les Arts* (1946-1951), que fou objecte d'atenció destacada per part de la policia franquista. Intervingué en la constitució de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (filial de l'Institut d'Estudis Catalans) (1946) i en la fundació del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (CECI) (1947). Obtingué el primer Premi de poesia del certamen de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat (1947), que congregà una enorme gernació al Monestir, amb seu llibre *Aires de llegenda* (publicat el 1948). *b)* Superada la dictadura, a partir de 1977 i durant cinc anys, Josep Romeu intervingué activament perquè l'Ateneu d'Igualada (que havia estat incautat per les forces franquistes el 1939, les quals li havien posat el nom de Centro Nacional) fos restituit als seus propietaris. El 1978, després de llargs tràmits burocràtics, assolí de recuperar les escoles de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera. Actualment les escoles són modèliques perquè continuen apuntalades en la sòlida base original de l'obra. Romeu també obtingué la formació i l'ampliació de la biblioteca de l'Ateneu Igualadí, que havia estat requi-

sada juntament amb l'entitat pel Centro Nacional (mitjançant una suma important de diner aportada per una caixa d'estalvis). D'acord amb el Departament de Cultura de la Generalitat, la biblioteca així rescatada s'integraria en la Xarxa de Biblioteques i es beneficiaria d'una plaça de bibliotecària. Se'n féu la inauguració el 1983, amb el nom de Biblioteca Pública Joan Serra Costansó. Res de més natural, doncs, que tant el professorat de les escoles de l'Ateneu (el 1987) com un nodrit nombre de socis de l'Ateneu (el 1991) li retessin sengles homenatges en agraïment al seu generós comportament. I encara podríem donar compte d'altres actuacions semblants, que ja no recullo.

Abans de comentar la línia principal de recerca i docència de Josep Romeu (la *literatura popular medieval*), voldria fer veure que el camí que ell seguí vers una situació estable no fou exactament el que acostumàvem d'emprar els interessats (ço és, obtenir un lloc docent en una universitat), malgrat que el resultat aconseguit per ell fos ben positiu. Vegem-ho. Tot just llicenciat, el 1944 fou nomenat ajudant de càtedra a la Universitat de Barcelona, al mateix temps que li era adjudicada una beca de dos anys al Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC): així se li obria una bifurcació personal de càrrecs que s'arrossegaria durant tota la seva vida activa. Mentrestant, el 1948 es doctorà a la Universitat de Madrid (que aleshores encara monopolitzava la concessió d'aquest títol superior de totes les Universitats de l'Estat). Més avall tractaré del seu treball de tesi. Aviat s'adonà que el camí emprès en el CSIC se li feia més expedit que l'universitari: el 1948 ingressà a l'Institut de Musicologia d'aquell (com a expert en els textos de les cançons), on amb el temps esgotà tota la via administrativa (de col·laborador eventual a col·laborador científic i a investigador científic, fins a l'etapa culminant de professor d'investigació, que ell atenyí el 1971). Quant a la Universitat, és clar que hi pensava. Ara recordaré una feta de Romeu que ho prova. No revelo cap secret, car fou un episodi públic i notori (i, per més que ell mateix no solia parlar-ne, estic segur que ara no em pararia la mà que ho escriu, i per això ho escric). Cap a la fi dels anys quaranta del segle passat, quan diversos companys ens mesuràvem les forces per fer oposicions a càtedra, fou convocada la d'"Història de les literatures romàniques" de la Universitat de Barcelona (1950). Calia refer la malparada Facultat barcelonina i el Ministeri hi estava aportant remei (com és sabut, el 1948 jo mateix acabava de tapar-hi un forat, amb una càtedra de lingüística). La reacció de la gent de casa nostra (universitaris i no universitaris) fou d'absoluta unanimitat: Martí de Riquer era el candidat idoni. Del mateix parer era Josep Romeu. Tanmateix, cavil·lós com era, passà uns dies donant-hi voltes i, a la fi, vingué a demanar-me opinió i consell: i si es presentava, també ell, en aquestes oposicions? Ara no puc estendre-m'hi i haig d'anar al gra. La meua resposta feia més o menys així: 1) ningú no es penedeix d'haver signat una sol·licitud d'opositor (a l'inrevés, podria passar que un dia li sabés greu de no haver-ho fet); 2) *nosaltres* (és a dir: 'ell i jo') comencem i forçosament tenim poca obra feta, però en Riquer té al darrera un bagatge extraordinari i una enorme capacitat de treball, i no t'hi podries fer gaires il·lusions, i 3) fer unes oposicions és ficar-se en una mena de taller on no s'hi perd res, on et dones a conèixer a la gent de l'ofici, on t'autoimposes una preparació que, si no, no trobaries mai l'hora de procurar-te i on s'hi pot aprendre molt. Així ho deixàrem. A mi, però, no em costà d'endevinar quina seria la seva decisió definitiva: tenaç com era, Josep Romeu se n'anà a Madrid, féu les oposicions i, tot i preveure'n el resultat del primer exercici ençà, s'hi mantingué fins a la fi. Riquer obtingué la càtedra, amb una indiscutible aurèola de guanyador i en Romeu en reconegué el veredict i felicità de cor el seu contrincant (la cosa més important era que amics eren abans, i amics continuaren essent després). D'un punt de vista pràctic, en Romeu no s'ho jugava tot en aquella ocasió, car sempre tenia la plaça de Musicologia, ben ajustada a la seva feina i a la seva manera de fer. D'altra banda, la seva noble aspiració a una càtedra universitària no quedava cancel·lada, sinó només ajornada: el 1968 Josep Romeu fou nomenat ca-

tedràtic interí de la Universitat Autònoma de Barcelona. Com a professor de filologia i literatura medieval, aviat es guanyà un sòlid prestigi (suscitant vocacions, fent conferències, dirigint tesis doctorals, etc.), fins al punt que hom li oferí la possibilitat de convocar oposicions a una càtedra, de la qual, fetes les inevitables oposicions, esdevindria, com se sol dir, titular en propietat. Això, però, no li convenia, per tal com la Universitat mai no podria rescabalar-lo de l'antiguitat que havia anat acumulant, amb els anys, al CSIC. Hom parlà doncs d'un pacte entre ambdues institucions (Universitat i CSIC), un pacte que refermà la bifurcació de càrrecs suara esmentada i que perdurà fins a la jubilació de qui n'era el beneficiari (el 1984).

Sembla que ja ha arribat el moment de glossar l'obra de recerca i aportació personal de Josep Romeu en el camp de les lletres. Com he dit abans, començo per la literatura medieval i les matèries que s'hi anaven afegint per afinatit o per relació (punt *a*). De primer, la seva tesi doctoral: *El mite del comte Arnau* (el personatge, la cançó, la llegenda, les tradicions) (1948). El director en fou Tomàs Carreras i Artau i el gran assessor a l'*ombra*, Jordi Rubió i Balaguer. Com és natural, el tema se li allargassà durant anys. Del 1948 al 1951 rebé un ajut de l'Institut d'Estudis Pirinencs (CSIC) per a realitzar treballs de camp sobre folklore a l'Alt Ripollès, la vall de Ribes de Freser i la Garrotxa. Torno novament a una vivència compartida per tots dos. En un d'aquests anys coincidírem Romeu i jo durant una setmana a Ripoll, on jo participava en el Curs de Filologia que hi organitzava Antoni Grier. Al vespre, tot sopant, passàvem revista a les activitats de la jornada; en aquells dies ell feia enquestes a Gombren i estava sorprès i entusiasmat de sentir el que contaven del comte Arnau els pagesos de la contrada, com si l'haguessin conegut personalment... Les dades així recollides cristal·litzaren en una sèrie de publicacions, que no detallaré.

Un altre grup temàtic eficaçment conreat per Romeu dins la literatura medieval foren les cançons. Hi dedicà un bon nombre de publicacions que, sintetitzant (és a dir, simplificant), faré anar de les *Cançons nadalenques del segle XV* (1949) fins al llibre *Poesia popular i literatura* (1974), recull d'estudis sobre poesia popular, tradicional i folklòrica i sobre la repercussió del gènere en la literatura culta. En l'endemig, podríem enumerar no poques contribucions originals al tema. Sens dubte, les que se n'endurien la palma serien dues obres realment rellevants. La primera, l'edició del *Cancionero Musical de Palacio* (1965), un dels fruits madurs de la seva tasca a l'Institut de Musicologia del CSIC i obra cabdal de la cançonística renaixentista (i encara medieval) de contingut musical, que conté l'estudi i l'edició crítica de 549 cançons d'aquest cançoner de la capella musical de Ferran el Catòlic. La segona, el seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (20 de febrer de 1972), que versà sobre *Joan Timoneda i la "Flor de enamorados"*, cançoner bilingüe. *Un estudi i una aportació bibliogràfica*. Es tracta d'un dels treballs més consistents de Josep Romeu, com tothom ha convingut a subratllar. El discurs de contestació, a càrrec del mestre Jordi Rubió i Balaguer, ultra les referències al tema del discurs, conté una semblança emocionant del nou acadèmic. Com veurem, Romeu sentia, i sempre servà, una gran estimació per l'Acadèmia barcelonina.

De les cançons, al teatre medieval. En efecte, sembla que el Romeu coneixedor del teatre medieval i renaixentista, que un dia seria reconegut arreu com el gran expert en la matèria, s'hi introduí en molt bona part de resultes de sospitar que algunes cançons nadalenques (recollides al llibre de 1949, citat unes ratlles abans) no fossin fragments d'obres dramàtiques (cosa que ell mateix demostrà *documents à l'appui*, ja sense trigar gaire temps). Ateses la importància objectiva del tema i l'atracció personal que aquest li despertava, Josep Romeu l'estudià a fons, en parlà en congressos i reunions i, com més endins s'hi ficava, més aspectes nous i incitants hi descobria. El 1955, cada vegada més segur i més competent en el teatre medieval, en dugué els plantejaments fora de casa. Això fou al I Congrés Internacional de Langue et Littérature du Midi de la France, reunit a Avinyó (Provença). Hi presentà la història del teatre català antic.

La seva comunicació versava sobre “La légende de Judas Iscariot dans le théâtre catalan et provençal. Essai de classification des Passions dramatiques catalanes” (publicat el 1957, a les actes del Congrés). El seu treball ressurt amb personalitat acusada i presenta l’orientació que, d’aleshores ençà, prendrien les seves recerques sobre el teatre medieval i renaixentista, en el qual Romeu es convertia en una autoritat indiscutible. Hi establí una classificació (inèdita fins al moment) de les passions dramàtiques antigues, excepcionalment nombroses i vàries, en una síntesi que encara avui es manté com a referent obligat entre els treballs sobre la qüestió.

Immers així en aquest món descobert per ell mateix, del 1961 al 1969 Josep Romeu organitzà i dirigí nou cicles de teatre medieval i renaixentista, que es desenvoluparen a la sala reial del Tinell barceloní per encàrrec de l’Ajuntament de la ciutat, representacions que obtingueren un gran èxit de públic i de crítica. A més, també féu representar l’anomenada Passió de Barcelona des de 1962 i durant uns quants anys. Totes aquestes representacions foren unes autèntiques lliçons d’història del teatre per tal com ressaltaven l’encant i la meravella de l’obra i en facilitaven el desplegament visual i auditiu, elements que van més enllà de la simple lectura del text. Entre la gent entesa són molts els qui se’n recorden amb afecte i enyorança. En foren un ressò escrit els tres volums de *Teatre hagiogràfic* (1957) i els dos de *Teatre profà* (1962), tots ells publicats dins “Els Nostres Clàssics” de l’Editorial Barcino. Vista la demanada constant d’aquestes obres, trenta anys més tard l’Institut del Teatre (amb Curial Edicions) reuní i publicà *Teatre Català Antic*, en tres volums (1994-1995). Aquesta edició li valgué el Premi Crítica de la revista “Serra d’Or”. De més a més, aquesta activitat no deixà de manifestar-se en cursos i conferències: 1) la inauguració del curs 1957-1958 a l’Institut del Teatre de Barcelona (amb una conferència que resumia la història del teatre català antic) i 2) un curs que professà el 1959 a la Universitat de Barcelona, sobre teatre medieval i renaixentista català i prelopista castellà. Entre 1957 i 1960 col·laborà a l’*Enciclopedia dello Spettacolo* (Roma), redactada per especialistes d’arreu del món (vols. IV-VIII). Cloc aquest important aspecte de l’obra de Romeu amb la menció del seu darrer treball significatiu: “El teatre assumpcionista de tècnica medieval als Països Catalans”, que aparegué el 1984, dins els *Estudis... oferts a Ramon Aramon i Serra en el seu setantè aniversari* (volum IV), del qual ell mateix, com a autor, es veié obligat a fer i distribuir resums que li eren sol·licitats per nombrosos estudiosos.

He dit abans que una segona activitat de Josep Romeu la constituïen la *teoria* i la *crítica literàries* (que també comprenen, és clar, la *poesia*) i l’*assaig* (era el punt *b*). No m’hi entretindré tant com ho he fet en la *literatura popular medieval*, perquè aquesta, dins l’espai de què disposem, era la que més convenia posar en relleu com a caracteritzadora de la personalitat i l’obra de Romeu. Un repàs no aprofundit a la bibliografia del nostre autor sobre aquest aspecte de la seva trajectòria intel·lectual ens el presenta finament atent al moviment literari del segle xx, abans i després del gran destret de 1936-1939. Sigui per raons circumstancials objectives o per motivacions personals ocasionals, Romeu pensa, opina i escriu, entre d’altres, sobre el modernisme i sobre Joan Maragall, J.V. Foix, Carles Riba, Josep Carner, Rosselló-Pòrcel, Joan Vinyoli, Joan Brossa, Gabriel Ferrater, Miquel Dolç, Joan Perucho, Jaume Bofill i Ferro, deixant ara al marge tant nombrosos escriptors i poetes de les noves generacions com els igualadins i altres d’àmbits locals. Estudia, això sí, més monogràficament el lleidatà Jaume Agelet i Garriga. Aplega en diversos volums bona part d’aquestes contribucions, ultra d’altres que hi són inèdites. Només n’esmentaré dos: *Sobre Maragall, Foix i altres poetes. Assaigs i comentaris* (1984) (llibre guardonat per la Generalitat de Catalunya com la millor obra d’assaig entre les publicades el 1984) i *D’assaig i crítica. Estudis de literatura catalana contemporània* (1997). De més a més, entre 1956 i 1959 Romeu havia dirigit la col·lecció “Signe”, de poesia i assaig. Si apliquem els conceptes de *crítica* i *assaig* al camp de les lletres anteriors al segle

xx, enregistrem una munió de comentaris breus sobre versos o passatges concrets de textos literaris que són una veritable lliçó universitària de l'anomenat "comentari de textos". En aquest terreny, l'autor que més ha estat adduït per Josep Romeu és Pere Serafi (recordem que una de les seves darreres publicacions foren les *Poesies catalanes* de Pere Serafi, Barcelona 2001). Però aquesta mena de comentaris àgils en els quals Romeu era un mestre s'estén, en les seves publicacions, a Ramon Llull, Joan Roís de Corella, Jordi de Sant Jordi, Pere March, Ausiàs March, *Tirant lo blanc*, Pere Torroella, plecs solts del segle xvi, i molts d'altres, encara. Com dic, tots plegats fan una modèlica lliçó universitària.

Per fi, bé hem de dir uns mots sobre Josep Romeu, poeta (punt c), cosa que faré amb gust (però no sense la recança de qui no n'és especialista i no pot anar al fons de la seva obra poètica). Per cert, abans (en presentar les grans línies de l'aportació de Romeu a la cultura) he fet una al·lusió a la "cronologia peculiar" de les seves poesies, cronologia que —em deia jo— havia de "significar quelcom" en el seu motor de vida intel·lectual o psíquica. M'explico: 1) de 1943 a 1951 hi ha vuit anys, durant els quals publica *cinc* llibres de poesia, dos dels quals apareixen, a més, en segona edició (per tant, en rigor, es tracta de *set* vegades que el poeta estableix contacte amb els lectors); 2) de 1951 a 1993 s'escolen quaranta-dos anys, durant els quals *no* publica *cap* llibre de poesia, i 3) de 1993 a 2004 transcorren onze anys, durant els quals publica *set* llibres de poesia. La meua explicació podia anar encara una mica més enllà. Com el lector ja se n'ha adonat en passar les pàgines anteriors, Josep Romeu i jo tinguérem una relació personal força intensa que abraçà una vintena d'anys: des de l'època d'estudiants fins cap als anys seixanta del segle passat. Després restàrem com dos bons amics i col·legues que es veuen en actes i situacions d'interès comú, però que se senten estirats per objectius diferents que no consoliden allò que se'n diu una vera amistat. Dic això perquè, a l'època que ell publicà *cinc* (o *set*) llibres de poesia, jo li seguia els passos de ben a prop. Puc donar testimoni de fins a quin punt ell vivia en, amb i per la poesia i de com vibrava en la preparació i en la publicació de cada nou llibre d'aquesta mena. Cada llibre de poesia que apareixia era una festa, de la qual participàvem amics, companys i altres coneixences. Tanmateix, ací s'acabava l'explicació més corrent, car ens mancaven elements de judici 1) per a dilucidar què justificava l'aparent eixut poètic d'una quarantena d'anys sense versificar i, més greu encara, 2) per a descobrir què li havia tornat a encendre la flama d'una manera de viure que el rejuenava i li reia de nou la fal·lera de dir en llenguatge poètic allò que furgava dintre seu.

De totes maneres, sí que podem explicar l'enigmàtica barrera que volia fer-nos creure que un poeta altament considerat com a tal havia abandonat (d'una manera que diríeu capriciosa) la tasca de veure i de jutjar el món que sovint és pròpia d'un veritable poeta. Josep Romeu hagué de fer front a un dur dilema: salvaria la poesia tal com ell l'entenia o la supeditaria a uns principis a parer seu moridors? La seva tallant opció fou per la poesia "sense adjectius" que ell professava: deixaria de publicar. Dilema dur, acabo de dir: poeta que era "de cada dia", guardaria fins a temps millors la seva *inevitable* obra? Ell podria silenciar-ne la difusió, però no impedir-ne la gestació ni la naixença. I no fou per casualitat que prengué la seva decisió *abs-tencionista* quan tenia compost un poemari important, que esperà més de tres decennis en un calaix... En efecte, per fi l'obra alludida fou inclosa al llibre *Tots els poemes* (1993). Aquest llibre suscità un cordial i inoblidable homenatge a Josep Romeu, que tingué lloc a l'Ateneu Barcelonès el 1994, al mateix temps que obria la porta a les edicions de llibres de poesia dels darrers anys.

Sembla que hem aclarit un aspecte de gran abast en la vida de Josep Romeu. Tanmateix, posats a fer, en el terreny personal ben poca cosa podria afegir-hi. Deixant al marge que sens dubte Josep Romeu tenia bones i fermes amistats, no crec massa exposat d'afirmar que no en devia tenir *moltes* (i m'ho confirma la impressió més estesa, que he recollit, durant anys, de

col·legues i altres persones que l'havien conegut i tractat). Pel que fa a mi, àdhuc en les èpoques en què jo m'hi havia relacionat més assíduament, reconec que solia mantenir-se més aviat reservat i a diversos companys els passava com a mi: ignoràvem quina posició tenia sobre qüestions cabdals de la vida humana (en política, en religió, en visió de futur, en confiança en altri, en maneres de viure, etc.). Indirectament vaig saber que s'havia casat amb Teresa Costa (1948), que tenia un fill (nat el 1949), crec que un parell de vegades havia saludat la seva esposa, després vaig saber que havia enviuat (1965) i que s'havia tornat a casar, ara amb Núria Font (1972), que havia conegut a la Universitat Autònoma. (Entre parèntesis: reitero que de tot això jo tenia una idea molt vaga, i si ara n'acabo de precisar dades i dates és per gentilesa de Núria Font qui, a més, m'ha fornit generosament notícies que m'han completat el curriculum de Josep Romeu i han donat sentit a un cert nombre d'informacions i records personals meus, dels quals sovint jo no hauria sabut treure el partit que la memòria de l'amic evocat exigia).

De totes maneres, sí que haig de dir que les circumstàncies ens han tornat a acostar en els darrers temps i que on aquesta relació s'ha fet més efectiva ha estat la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (a la qual ara sóc jo qui acut amb irregularitat per poderoses raons personals). Fidel al nimbe que ell mateix s'hi havia guanyat en esdevenir-ne acadèmic numerari, Josep Romeu la freqüentava amb assiduitat i, atesa la reducció de les seves possibilitats físiques de desplaçament, sempre l'hi vèieu estintolat en el puntal insubstituïble de la seva esposa Núria. Hi arribava sempre amb prou marge de temps per a poder canviar impressions amb els col·legues abans de la sessió i dir-hi la seva opinió, amb lentitud d'expressió, però amb fermesa de contingut. I així, fins a la reunió següent i fins a la que, per a ell, fou la darrera.

Josep Romeu i Figueras morí a Barcelona el dia 18 de desembre de 2004. Amb la seva desaparició es feia patent un buit d'incalculables dimensions en el camp de la cultura catalana que s'acabava de produir i que només podrem omplir en la mesura que la llavor que ell sembrà durant la seva fèrtil vida anirà llevant els fruits esperats. La multitud de membres actius d'aquesta cultura que feien acte de presència a l'acte del seu comiat ens permet de creure que la nostra expectació no manca de fonament. Serà la seva darrera gran obra. Que així sigui. Un parell d'hores després, el seu cos rebia sepultura al cementiri d'Igualada.

Josep Romeu fou, ultra un *gran* treballador, un *bon* treballador. Res de més natural que deixebles, amics i col·legues li agraïssin el saber que ell els havia transmès i els mètodes de recerca i d'ensenyament que d'ell havien après, ni que aquests sentiments prenguessin forma tangible en actes socials, en expressions orals, en obsequis, etc. Tampoc no calia conèixer-lo molt a fons per a comprendre que li plaïa qui-sap-lo de veure's rodejat de tals mostres d'apreciació, de gratitud i d'afecte. En atenció a la satisfacció amb què ell rebia els béns que els qui l'estimaven li oferien, no vull deixar de fer-ne un breu inventari.

De moment, el testimoni de les institucions i de la gent de l'Anoia. Ja he esmentat algunes reaccions d'agraïment que provocaren les gestions fetes per Romeu per recobrar l'Ateneu de la Classe Obrera i les mateixes escoles de l'Ateneu. Cal sumar-hi, no cal dir-ho, la medalla del mèrit cultural d'Igualada concedida per l'Ajuntament de la ciutat (1981). També l'Associació d'Igualadins Forans li reté homenatge amb el lliurament de l'estatueta Hèrcules, distintiu de l'entitat (1992). Així mateix li fou lliurada la insígnia del Rusc de l'Ateneu Igualadí (1995). El 1993 fou nomenat fill il·lustre d'Òdena en un acte que tingué lloc a l'escola del poble, al qual assistiren autoritats i representacions de la comarca.

En segon lloc, les mostres d'afecte de la terra catalana. N'escullo dues. La primera: l'Institut de Segon Ensenyament d'Olot i l'Ajuntament de la ciutat li dedicaren la Setmana de Cultura Popular i un número de la revista olotina *Gra de Fajol* (1985). La segona: un acte solem-

ne que se celebrà a Esparreguera, amb lectura escenificada de poemes seus, a càrrec d'actors qualificats de la Passió de la localitat (1995).

Per fi els premis institucionals, que si certifiquen la veracitat dels que fins ara hem enumerat, hi afegeixen el món acadèmic, el món de la cultura i l'ànima de la pàtria catalana. El 1986 aparegueren els *Estudis de literatura catalana en honor de Josep Romeu i Figueras*, a iniciativa de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El 1987 l'Institut de Musicologia del Consell Superior d'Investigacions Científiques dedicà a Josep Romeu el volum 42 del seu *Anuario Musical*. El 1997, amb motiu del seu vuitantè aniversari, fou homenatjat per Editorial Proa i el Club Excursionista de Gràcia, a l'Auditori de la Fundació Enciclopèdia Catalana. El mateix any 1997 aparegué el llibre de Maria Enrich: *Josep Romeu i Figueras: l'intel·lectual i el poeta* (Publicacions de Montserrat), que m'ha ajudat a conèixer les vicissituds de la seva vida de poeta i de testimoni.

I, com a coronament altament significatiu, l'homenatge del país, d'aquest país del qual Romeu havia escatit poesies, cançons i tradicions antigues, i que el 1993 li conferí la Creu de Sant Jordi que atorga la Generalitat de Catalunya i que ell rebé de mans del seu Molt Honorable President.

Antoni M. BADIA i MARGARIT
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de Barcelona